

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

ЗІНЧЕНКО АЛЬБИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 378.14-057.875: [373-377.5] (043.3)

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ
ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

ГЛУХІВ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент
ІГНАТЕНКО Ганна Володимирівна,
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, доцент кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
СТЕШЕНКО Володимир Васильович,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЗОСИМЕНКО Оксана Вікторівна,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», завідувач кафедри педагогіки та інноваційних технологій.

Захист відбудеться «29» грудня 2015 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 56.146.01 у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка за адресою: вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка за адресою: вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400.

Автореферат розіслано «28» листопада 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Ткаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Своєчасний та обґрунтований вибір молоддю професії, професійного навчального закладу набуває непересічного особистісного, соціального і економічного значення, оскільки суттєво впливає на результати праці, соціальну адаптацію і авторитет людини у суспільстві, колективі, на рівень її добробуту; сприяє ефективній реалізації особистісного потенціалу. Концептуальні ідеї модернізації профорієнтаційної роботи закладені в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2025 рр. Вони актуалізуються положеннями Національної рамки кваліфікацій, Закону України «Про вищу освіту».

У професійному самовизначенні молоді в умовах сьогодення можна виділити низку проблем: низька престижність робітничих професій, пов'язана з «піднесенням» школою і засобами масової інформації «вищих професій»; конфлікт домагань та здібностей учня; неузгодженість бажань випускника з матеріальними можливостями. Внаслідок чого робітничі професії недооцінені, тому потрібна цілеспрямована профорієнтаційна робота, яку доцільно розпочинати ще в школі.

У загальноосвітніх навчальних закладах саме на уроках трудового навчання та технологій учні залучаються до предметно-перетворювальної діяльності, відбувається процес ознайомлення їх із професіями. Отже, від учителів технологій залежить подальша зацікавленість молодого покоління професіями, які можна здобути у професійно-технічних навчальних закладах. Але однією з важливих проблем є недостатня готовність учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Теоретико-методологічні засади підготовки учителів технологій закладені в працях В. Курок, В. Сидоренка, В. Стешенка та ін. Використання інноваційних технологій у підготовці педагогів досліджено О. Коберником, О. Зосименко, П. Лузаном та ін.

Важливе значення для розроблення психолого-педагогічних основ профорієнтаційної роботи мають праці Д. Закатнова, О. Мельника, Є. Павлютенкова, В. Сидоренка, М. Тиценка, Б. Федоришина, М. Янцура та інших. Особливо слід наголосити на дослідженнях, пов'язаних із можливостями профорієнтаційної роботи на уроках трудового навчання (В. Симоненко, М. Шабдінов та ін.). У роботах А. Войтка, Г. Климова, М. Янцура досліджена система підготовки спеціалістів із професійної орієнтації.

Процес підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями розглянуто в дисертаціях В. Андарало, Л. Бондарчука, М. Весни, Р. Жумабосєва, С. Золотухіної, Г. Климова, В. Селезнєва, Н. Шадієва та ін.

Дидактичні та методичні основи профорієнтаційної підготовки вчителів технологій обґрунтовано в дисертації В. Харламенко, технологію підготовки методистів із професійної орієнтації досліджено М. Ховричем, системно

охарактеризовано процес і засоби формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій у роботі Х. Процько. Водночас питання підготовки вчителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та закладів профтехосвіти спеціально не вивчалось і потребує системного дослідження.

Актуальність даної проблеми посилюється наявними суперечностями між:

- потребами суспільства у фахівцях, які володіють високим рівнем готовності до спільної профорієнтаційної роботи школи із закладами професійно-технічної освіти, та недостатнім рівнем готовності випускників напряму підготовки 6.010103 «Технологічна освіта» до такої діяльності;

- необхідністю проведення профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі спільно з професійно-технічними навчальними закладами та недостатньою розробленістю продуктивної методики підготовки майбутніх учителів технологій до цієї діяльності;

- потенційними можливостями освітнього процесу підготовки майбутніх учителів технологій в аспекті формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами професійно-технічної освіти та консервативністю підходів щодо модернізації змісту навчальних дисциплін на засадах інтердисциплінарної методології.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка і є складовою частиною комплексної наукової теми «Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи» (номер державної реєстрації 0109U002764).

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 7 від 24 лютого 2010 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 30 листопада 2010 року).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, за яких здійснюватиметься успішне формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. На основі аналізу теорії та емпіричного досвіду конкретизувати завдання та обґрунтувати основні функції вчителів технологій щодо профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно-технічних

навчальних закладів.

2. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів, з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти.

4. Виявити і обґрунтувати педагогічні умови, розробити модель та методiku формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з професійно-технічними навчальними закладами.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів технологій у ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети дисертаційної роботи використовувалися такі **методи**: а) *теоретичні*: аналіз нормативно-правової документації, психолого-педагогічної й методичної літератури, навчальних програм, дисертацій, матеріалів конференцій та періодичних фахових видань з метою визначення сучасного стану розробленості проблеми професійної орієнтації; порівняння та узагальнення позицій провідних учених щодо поставленої проблеми; визначення напрямів та основних понять дослідження; моделювання – для розроблення моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів та визначення ефективних шляхів її реалізації; б) *емпіричні*: методи збирання та оброблення матеріалу (спостереження за навчальним процесом, анкетування, проведення індивідуальних та групових бесід, аналіз завдань пошуково-творчого характеру) з метою визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; методи експертного оцінювання; педагогічний експеримент для перевірки методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; в) *математичної статистики*: математичні методи оброблення експериментальних даних (критерій χ^2) з метою визначення вірогідності та об'єктивності отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до

профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів: розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії; визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту; цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики;

– розроблено структурно-компонентну модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів, яка є ідеальним відображенням механізмів розвитку досліджуваного особистісного утворення в системі трьох блоків: цільового, організаційно-змістового та оцінювально-результативного;

– визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти;

удосконалено:

– методику підготовки майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної діяльності, що передбачає цілеспрямоване залучення студентів до інтерактивних технологій і форм навчання (педагогічна практика, проблемні заняття, інтердисциплінарне проектування, портфоліо, мозковий штурм, ділові ігри, професіографічні екскурсії, диспути тощо);

конкретизовано:

– сутність поняття «готовність учителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів»;

подальшого розвитку набула:

– технологія застосування інтердисциплінарного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні методичних рекомендацій із питань профорієнтаційної роботи у школах та закладах професійно-технічної освіти, модернізації змісту навчальних дисциплін, оволодіння студентами профорієнтаційними знаннями та уміннями на засадах інтерактивних технологій і форм навчання (педагогічні ігри, інтердисциплінарне проектування, проблемні заняття тощо), що розроблялися і використовувалися автором під час педагогічного експерименту, а згодом увійшли до таких навчально-методичних видань для викладачів та студентів, як «Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти», «Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів».

Результати дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі вищих навчальних закладів, у системі підвищення кваліфікації педагогів для

подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів технологій, а також з метою створення програм навчальних дисциплін професійної підготовки, організації самостійної, науково-дослідної, позааудиторної роботи студентів, підготовки програм педагогічних практик, розширення проблематики курсових, дипломних і магістерських робіт.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 1505 від 12.06.2015 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка № 32 від 04.09.2015 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 198 від 28.09.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1376/01 від 24.06.2015 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Технологизация и инновационность образования как факторы развития экономики в современных условиях» (Брянськ, 2012); «Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика» (Суми, 2012); «Психолого-педагогические основы проектирования инновационной образовательной среды» (Брянськ, 2012); «Актуальні проблеми соціального включення в Європейський освітній простір» (Глухів, 2014); Глухівські наукові читання – 2014 «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2014); «Освітня галузь «Технологія»: реалії та перспективи» (Київ, 2015); Глухівські наукові читання – 2015 «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2015);

– *всукраїнських*: «Проблеми та перспективи підготовки вчителя технологій у вищій школі» (Глухів, 2010); «Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2011); «Основні напрями модернізації вищої освіти в контексті викликів епохи» (Глухів, 2011); «Вища педагогічна освіта України: історичний досвід та сучасні євроінтеграційні процеси» (Глухів, 2012); «Інноваційні технології у професійній підготовці педагогічних кадрів до роботи в умовах сільської школи» (Глухів, 2013); «Актуальні проблеми профільної та професійної підготовки учнів старших класів загальноосвітньої школи» (Умань, 2013); «Проблеми та перспективи професійної освіти в сучасних умовах» (Умань, 2013); «Педагогічна майстерність викладача у системі професійної освіти» (Глухів, 2014); «Мистецтво української вишивки – життєдайне джерело творчості (пам'яті Героя України, заслуженого майстра народної творчості України В. С. Роїк)» (Полтава, 2014).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 14 публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у періодичних зарубіжних виданнях, 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 2 методичних рекомендацій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних

джерел (253 найменування, з них 5 іноземною мовою), 16 додатків на 44 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок. Основний зміст дослідження викладено на 177 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання наукового пошуку; охарактеризовано методи дослідження; актуалізовано наукову новизну, з'ясовано практичне значення здобутих результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, окреслено структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Формування готовності учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ як педагогічна проблема»** – визначено сутність профорієнтаційної роботи вчителів технологій у взаємодії з закладами профтехосвіти; конкретизовано завдання та обґрунтовано основні функції вчителів технологій у зазначеному виді діяльності; охарактеризовано готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами професійно-технічної освіти, її структуру, критерії, показники та рівні сформованості.

Аналіз теорії та досвіду дав можливість констатувати, що взаємодія загальноосвітнього і професійно-технічного навчального закладу в профорієнтаційній роботі – це цілеспрямована, систематична спільна діяльність педагогічних колективів школи, ПТНЗ, учнів, їх батьків з метою формування у школярів позитивного ставлення до робітничих професій, знання шляхів їх отримання та перспектив подальшого кар'єрного росту. Вона передбачає спільне планування, аналіз, організацію, контроль і корегування профорієнтаційної діяльності на основі обміну інформацією і може здійснюватись такими основними шляхами: у роботі з соціальними партнерами; в організації профільного навчання на базі ПТНЗ; у процесі методичної роботи; під час організації виховної роботи.

Завданнями вчителя технологій з профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів є: ознайомлення учнів з професіями, що представлені у ПТНЗ регіону, та правилами вибору професії; виховання у молоді спрямованості на самопізнання і власну активність для подальшого вибору навчального закладу не тільки за престижністю, але й з урахуванням інших аспектів вибору своєї майбутньої професії; формування у школярів уміння планувати майбутню професійну перспективу; допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу); ознайомлення школярів з системою професійно-технічної освіти; орієнтування учнів, які мають низькі показники успішності, на обґрунтовану перспективу подальшого навчання у закладах ПТО; організація профільного навчання на базі ПТНЗ.

Основними функціями вчителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі школи і ПТНЗ є: гностична, проектувальна, конструктивна, організаційна, комунікативна.

На основі аналізу наукових доробок М. Дьяченка, К. Дурай-Новакової, Л. Кандиловича, А. Ліненко, В. Сластьоніна та інших розкрито підходи до розуміння поняття «готовність» й уточнено його зміст стосовно проблеми, що досліджується. Таким чином, ми визначаємо готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру, у якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний), ступінь сформованості яких визначає здатність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності студентів до проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ охоплює розуміння важливості проведення спільної роботи, наявність стійкої, усвідомленої потреби в оволодінні знаннями про профорієнтаційну роботу в умовах співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ та її особливості, про систему ПТО регіону, а також уміннями творчо застосувати знання у майбутній професійній діяльності. Зазначений компонент сприяє свідомому засвоєнню визначеної сукупності знань про сутність і завдання спільної профорієнтаційної роботи.

Когнітивний компонент містить сукупність знань: про профорієнтаційну роботу; про сутність і особливості цієї діяльності у взаємодії школи і ПТНЗ; про структуру системи профтехосвіти, про ПТНЗ регіону, про умови здобуття професійної освіти у закладах ПТО, про особливості організації навчально-виробничого процесу в закладах профтехосвіти.

Операційно-діяльнісний компонент готовності передбачає формування у майбутніх учителів технологій професійно-педагогічних умінь, необхідних для вирішення поставлених освітньо-виховних завдань у процесі профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Цей компонент виявляє рівень оволодіння методикою здійснення такого виду роботи; володіння уміннями налагоджувати взаємовигідні стосунки, зокрема, оформлення відповідних документів освітнього процесу; передбачає наявність умінь застосовувати теоретичні знання на практиці. Операційно-діяльнісний компонент охоплює всі методи та прийоми, організаційні форми підготовки майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи, потребує певної послідовності інтелектуальних операцій: сприймання, осмислення, узагальнення, систематизації, закріплення, застосування на практиці; творчої самостійності (своєрідність дій, незалежність у роботі); складається із системи необхідних умінь, які сприятимуть упровадженню теоретичних знань у практику.

Рефлексивний компонент передбачає здатність оцінити успіхи та виявити недоліки своєї діяльності і передбачити шляхи її оптимізації з опорою на сильні

сторони особистості.

Кожному компоненту відповідають одноіменні *критерії* та *показники* їх сформованості (усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як чинника успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; ставлення до робітничих професій; знання системи ПТО; знання функцій працівників ПТНЗ; знання ринку праці; знання професійного оточення; уміння аналізувати стан роботи; уміння планувати; уміння конструювати; уміння організувати; уміння доцільно спілкуватись; здатність аналізувати свої дії; бачення помилок та недоліків; потреба у підвищенні рівня готовності).

Означені критерії та показники послужили основою для виокремлення *рівнів* готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ (вихідний, низький, середній, достатній і високий). У межах нашого дослідження увагу зосереджено на формуванні у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ на перших чотирьох рівнях.

У другому розділі – **«Технологія формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти»** – обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель та методіку формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Зміст поняття «педагогічні умови» було інтерпретовано як комплекс чинників, що забезпечують успішність і ефективність формування у студентів готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами.

Перша педагогічна умова – *розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії*. Вона розглядається як в аспекті реалізації потенціалу особистості, так і з погляду задоволення потреб регіону, країни кваліфікованими робітничими кадрами. Ця умова реалізується насамперед під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», коли студенти засвоюють методи, засоби, форми та різновиди профорієнтаційної роботи в цілому, а у поєднанні зі знаннями, отриманими під час вивчення теорії і методіки навчання технологій, майбутні учителі можуть оперувати своїми знаннями для орієнтування учнів на робітничі професії.

Другою педагогічною умовою є *визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів*. Ця умова реалізується шляхом детального аналізу ОПП підготовки майбутніх учителів технологій, навчальних програм дисциплін їх психолого-педагогічної та фахової підготовки з акцентуванням уваги на тих дисциплінах і видах навчальної діяльності, у межах вивчення яких можуть бути висвітлені питання щодо шляхів формування

у школярів поваги до різних видів трудової діяльності та професій, ролі вчителя технологій у процесі професійного самовизначення учнів, місця професійно-технічної освіти у структурі системи освіти України, особливостей освітнього процесу в професійно-технічних навчальних закладах, розкриття важливості співпраці школи і ПТНЗ для ліквідації дисбалансу у структурі сучасного ринку праці, методичного інструментарію діяльності вчителя технології з орієнтації школярів на робітничі професії тощо.

Необхідною умовою формування окресленої готовності майбутніх вчителів технологій також є *узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту.*

Реалізація зазначеної умови передбачає включення до програми навчальної дисципліни тем, що узагальнюють знання студентів щодо особливостей освітнього процесу в ПТНЗ, методики здійснення спільної діяльності.

Під час вивчення курсу «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» передбачалось виконання студентами інтердисциплінарного проекту шляхом залучення їх до пошукової діяльності з метою вивчення навколишнього професійного середовища, закладів професійно-технічної освіти, аналізу їх інтернет-сайтів; складання програми роботи спільного з ПТНЗ гуртка, студії; розроблення сайту для представлення професій ПТНЗ тощо.

Наступною педагогічною умовою є *цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.*

Для логічного завершення теоретичного навчання було внесено зміни у процес практичної підготовки майбутніх учителів технологій шляхом розроблення додаткових завдань до педагогічної практики: скласти перелік ПТНЗ регіону, проаналізувати їхні спеціальності; проаналізувати план виховної роботи школи з огляду спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ; проаналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення; розробити рекомендації щодо покращення співробітництва з ПТНЗ; провести один із запланованих заходів (зустріч, конкурс, екскурсія тощо).

Визначені педагогічні умови, функції, завдання вчителів технологій у профорієнтаційній роботі в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, а також обґрунтовані структура, критерії, рівні їх готовності до даного виду діяльності уможливили розроблення *моделі* формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії із закладами профтехосвіти (рис.1).

Процес формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти в структурно-компонентній моделі представлено через взаємозв'язок трьох блоків: цільового, організаційно-змістового та оцінювально-результативного.

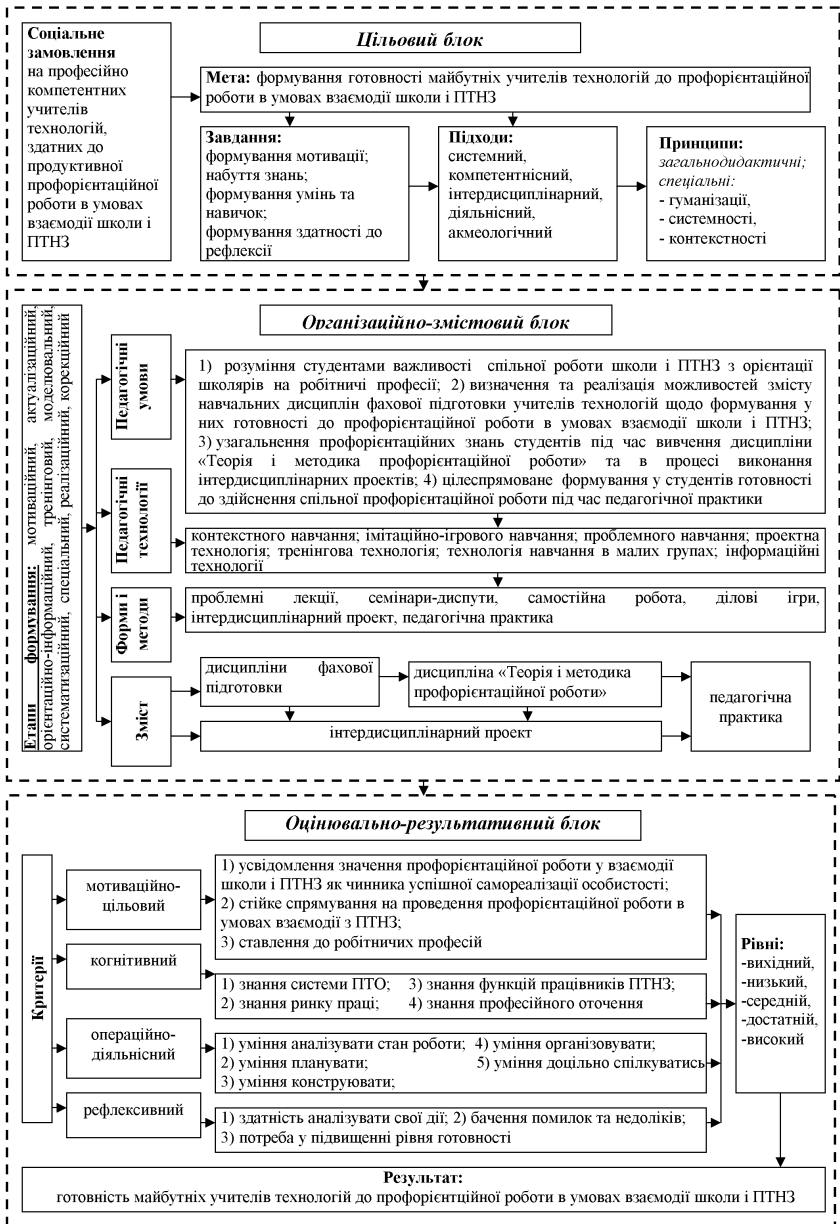

Рис. 1. Структурно-компонентна модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Виділення цільового блоку у пропонованій моделі пов'язано з детальним вивченням цілей діяльності суб'єктів освітнього процесу (студентів і викладачів) під час формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Цільовий блок розробленої моделі містить мету, яка конкретизується у завданнях, основні підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, акмеологічний, інтердисциплінарний) та принципи як загальнодидактичні, так і спеціальні (гуманізації, системності, контекстності).

За визначеними завданнями здійснювалось планування етапів експерименту, окреслювався їх зміст.

Організаційно-змістовий блок розкриває специфіку підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти.

До складу організаційно-змістового блоку запропонованої моделі належать зміст роботи, спрямованої на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи, який охоплює дисципліни фахової підготовки з акцентом на дисципліні «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», педагогічну практику та інтердисциплінарне проектування; етапи формування готовності (мотиваційний, актуалізаційний, орієнтаційно-інформаційний, тренінговий, моделювальний, систематизаційний, спеціальний, реалізаційний, корекційний), педагогічні умови та відповідні форми, методи і засоби.

Оцінювально-результативний блок містить у собі критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій та результат. Технологія впровадження в освітній процес ВНЗ розробленої моделі потребує чітко визначеної методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти, побудованої на основі інтердисциплінарності, комплексності та використанні інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності.

У ракурсі нашого дослідження під інтердисциплінарністю розуміємо підхід до навчання, який залучає методологію і термінологію декількох дисциплін для розгляду центральної теми, проблеми, події, факту і досвіду. На відміну від традиційного погляду на сукупність знань із окремої дисципліни, інтердисциплінарність не акцентується на обмежених знаннях, а зосереджується на зв'язках і відношеннях між різними дисциплінами.

Аналіз освітньо-професійної програми підготовки вчителів технологій, уможливив виділення тих дисциплін, в яких об'єктивно закладені можливості для формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ: «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика навчання технологій», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Нові інформаційні технології та ТЗН». На основі інтердисциплінарного підходу нами виділено та доповнено контекстний зміст названих дисциплін, спрямований на формування у майбутніх учителів зазначеної готовності.

Системотвірним складником у формуванні готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ під час навчального процесу нами визначено дисципліну «Теорія і методика профорієнтаційної роботи».

У процесі внесення змін до змісту навчальної програми зазначеної дисципліни враховувались окреслені у дослідженні структурні компоненти, критерії, їх показники та педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у співпраці з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ.

Для ефективного формування у майбутніх учителів технологій мотиваційно-цільового та когнітивного компонентів готовності до профорієнтаційної роботи програмовий матеріал за темами дисципліни доповнено відомостями про особливості робітничих професій, про зміни іміджу сучасного робітника, про шляхи отримання робітничої професії та подальшого кар'єрного зростання тощо. Акцентувалась увага на необхідності розгляду питань про соціально-економічні аспекти профорієнтаційної роботи, пов'язаних із проблемами на ринку праці, про систему професійно-технічної освіти.

Внесення окремих доповнень у зміст окреслених навчальною програмою тем дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» в цілому не вирішує проблеми дослідження. Тому до програми дисципліни включено теми: «Організація профільного навчання на базі ПТНЗ», «Організація спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ».

Головний акцент на практичних заняттях із дисципліни зроблено на формуванні операційно-діяльнісного компонента готовності. З цією метою відбувається: вдосконалення у майбутніх вчителів технологій практичних умінь, зокрема, вивчення діагностичних матеріалів та документації, відпрацювання вмінь цілепокладання та планування, складання орієнтовних планів спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти; відпрацювання алгоритму дій із підписання угоди про співробітництво школи з ПТНЗ, розроблення сценаріїв спільних заходів для старшокласників та учнів ПТНЗ тощо. Засвоєння змісту дисципліни здійснювалось шляхом використання інноваційних методів навчання: мозковий штурм, ділова гра, круглий стіл, прес-конференції, дискусії і т.д. Для узагальнення знань, формування практичних умінь та навичок, які є показниками критеріїв готовності вчителів технологій у досліджуваному аспекті, передбачається створення у навчальному процесі моделюючих педагогічних ситуацій, підготовка портфоліо з розробкою інтердисциплінарного проекту.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ»** – представлено організацію і результати дослідно-експериментальної роботи по перевірці ефективності педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Базою для проведення експерименту стали Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Рівненський державний

гуманітарний університет, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Педагогічний експеримент проводився у декілька етапів: організаційно-підготовчий (2009–2011 рр.), констатувальний (2011 р.), формувальний (2011–2013 рр.) і контрольний (2013 р.).

На організаційно-підготовчому етапі проаналізовано документацію в навчальних закладах у контексті проблеми дослідження; уточнено зміст основних термінів; розроблено та впроваджено методики діагностування рівня готовності; виявлено стан сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ у масовій практиці.

На цих етапах діагностикою було охоплено 47 учителів технологій та 386 студентів вищих навчальних закладів України (західного, центрального, північно-східного регіонів), у яких здійснюється підготовка вчителів технологій. Засвідчено низький рівень готовності. Насамперед, це стосується знань, пов'язаних із структурою і функціями ПТНЗ як освітнього закладу. Більшість респондентів не змогли охарактеризувати ступені професійно-технічної освіти, типи професійно-технічних навчальних закладів, особливості організації навчально-виробничого процесу та виробничої практики тощо. Причому рівень поінформованості вчителів технологій суттєво не відрізнявся від рівня студентів. На запропоновані 10 запитань тесту, що передбачали відповідь шляхом вибору варіантів, студенти відповіли в середньому на 3, учителі – на 4 з них. Недостатня поінформованість негативно впливає на проведення роботи з орієнтації школярів на робітничі професії.

На констатувальному етапі визначено експериментальні (92 особи) та контрольні (120 осіб) групи, здійснено вимірювання рівня готовності студентів та порівняно їх за критерієм злагоди χ^2 (див. табл.1).

Формувальний етап експерименту відбувався у природних умовах освітнього процесу навчальних закладів. Для вдосконалення процесу формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти здійснено доповнення навчальних дисциплін фахової підготовки та програми практики. Студентам експериментальної групи, крім того, пропонувалось виконання комплексного інтердисциплінарного проекту, що передбачав застосування знань та умінь із дисциплін «Методика виховної роботи», «Теорія і методика навчання технологій», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Нові інформаційні технології та ТЗН». Освітній процес було побудовано на основі авторської моделі з урахуванням визначених раніше педагогічних умов та з використанням можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності.

На контрольному етапі здійснено систематизацію, оцінювання, статистичне опрацювання, аналіз та узагальнення результатів дослідної роботи. Результати дослідження подано у таблиці 1.

Динаміка сформованості у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з професійно-технічними навчальними закладами, (%)

Компоненти готовності	Рівні	Експ. гр. (92 особи)		Контр. гр. (120 осіб)		χ^2	
		До	Після	До	Після	До	Після
Мотиваційно-цільовий	Вихідний	31,5	4,3	30,0	13,3	4,3	64,6
	Низький	39,2	13,0	41,7	42,5		
	Середній	21,7	51,1	15,8	30,8		
	Достатній	7,6	31,5	12,5	13,3		
Когнітивний	Вихідний	57,6	9,8	55,0	26,7	4,6	75,0
	Низький	27,2	18,5	32,5	40,8		
	Середній	13,0	50,0	8,3	25,0		
	Достатній	2,2	21,7	4,2	7,5		
Операційно-діяльнісний	Вихідний	60,9	12,0	53,3	31,7	2,8	72,8
	Низький	28,3	32,6	30,8	45,8		
	Середній	8,7	30,4	12,5	15,0		
	Достатній	2,2	25,0	3,3	7,5		
Рефлексивний	Вихідний	45,7	2,2	39,2	22,5	4,1	60,5
	Низький	30,4	21,7	39,2	38,3		
	Середній	18,5	45,7	15,0	24,2		
	Достатній	5,4	30,4	6,7	15,0		

Результати, наведені в таблиці 1, дають підстави стверджувати, що впровадження в освітній процес підготовки майбутніх учителів технологій педагогічних умов формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ та методики, основаної на розробленій моделі, забезпечило у експериментальній групі збільшення кількості студентів із достатнім рівнем сформованості мотиваційно-цільового компонента на 23,9 %; за когнітивним компонентом – на 19,5 %; за операційно-діяльнісним компонентом – на 22,8 %; за рефлексивним компонентом – на 25,0 %. У студентів контрольної вибірки зміни виражені несуттєво.

Достовірність отриманих експериментальних даних перевірена з допомогою критерію злагоди χ^2 ($\chi^2_{\text{критич.}} = 11,34$). На початок експерименту достовірної різниці між експериментальною і контрольною групами виявлено не було. На підсумковому етапі експерименту за всіма критеріями визначено достовірні різниці, які засвідчили з вірогідністю 95 %, що отримані результати не є випадковими.

Проведене дослідження доводить обґрунтованість педагогічних умов та розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування й практичне розв'язання важливих наукових завдань щодо формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Результати проведеного дослідження дали можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу теорії та емпіричного досвіду виокремлено завдання вчителів технологій щодо профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів: а) вивчення та аналіз інформації про систему професійно-технічної освіти регіону; б) розроблення пропозицій до плану роботи школи щодо співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ; в) організація спільної навчальної та позанавчальної діяльності учнів ПТНЗ та школи з метою орієнтації останніх на отримання робітничих професій, підвищення їх престижності; г) залучення до співпраці викладачів спецпредметів для розкриття на уроках трудового навчання та технологій не тільки змісту, умов праці кваліфікованих робітників різних галузей, але й шляхів отримання професії в умовах ПТНЗ, шляхів подальшого кар'єрного зростання; д) допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу) шляхом «проби сил» в умовах ПТНЗ.

Означені завдання реалізуються у гностичній, проектувальній, конструктивній, організаційній та комунікативній функціях учителів технологій.

2. Здійснений теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів дозволив з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

Готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школа – ПТНЗ є інтегративним утворенням особистості, що має складну структуру, в якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких визначає здатність студентів до виконання цього виду діяльності на достатньому рівні.

Вона передбачає наявність у студентів: розуміння важливості та стійкої мотивації до спільної роботи школи і ПТНЗ з орієнтування школярів на кваліфіковані робітничі професії; системи знань про профорієнтацію в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти та особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ; умінь та досвіду аналізувати, планувати, організовувати спільну профорієнтаційну роботу з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти; здатності до самоаналізу профорієнтаційної діяльності, опори на сильні сторони та корегування слабких.

3. Під час визначення критеріїв і показників оцінки сформованості

досліджуваної готовності ми спирались на компонентний аналіз, завдяки якому були обрані однойменні компоненти готовності та критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний). *Показниками* їх сформованості були: усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як чинника успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; ставлення до робітничих професій; знання системи ПТО; знання функцій працівників ПТНЗ; знання ринку праці; знання професійного оточення; уміння аналізувати стан роботи; уміння планувати; уміння конструювати; уміння організувати; уміння доцільно спілкуватись; здатність аналізувати свої дії; бачення помилок та недоліків; потреба у підвищенні рівня готовності.

З урахуванням зазначених критеріїв та показників визначено змістові характеристики рівнів формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ: вихідний, низький, середній, достатній та високий.

4. Всебічний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури уможливив виділення педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ, якими є: розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії; визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту; цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Аналіз стану сформованості готовності до профорієнтаційної діяльності у масовій практиці зумовив потребу розроблення структурно-компонентної моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти, яка об'єднує цільовий, організаційно-змістовий та оцінювально-результативний блоки.

Реалізація розробленої моделі забезпечує формування у випускників бакалаврату готовності до спільної профорієнтаційної роботи із закладами професійно-технічної освіти на основі інтердисциплінарності, комплексності та використання інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності. Методика формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ базується на реалізації технологій контекстного навчання, доповненому змісті програми дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», впровадженні в освітній процес активних педагогічних технологій, виконанні інтердисциплінарного проекту та виокремлених у програмі педагогічної

практики цілеспрямованих завдань.

5. Ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів була перевірена впродовж експериментального дослідження, у якому взяло участь 212 студентів напряму підготовки «Технологічна освіта».

На початку експерименту за компонентами готовності респонденти розподілились загалом у межах вихідного та низького рівнів.

На контрольному етапі дослідження значна частина студентів експериментальної групи досягла за основними критеріями середнього та достатнього рівнів готовності. Відповідно, зменшилася кількість студентів із вихідним рівнем сформованості готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Водночас, у контрольній групі суттєвих змін не відбулось.

Отримані у процесі дослідження результати та перевірка вірогідності висунутої під час експерименту гіпотези за допомогою критерію χ^2 (хі-квадрат), дали можливість зробити висновок про ефективність та дієвість визначених педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної взаємодії з закладами профтехосвіти.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої в дисертації проблеми і не може бути остаточною відповіддю на порушене питання. Перспективним є подальший розвиток та адаптація розробленої моделі у вищих навчальних закладах за напрямом підготовки «Технологічна освіта». Потребують вивчення можливості використання нових інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій для активізації пізнавальної діяльності студентів під час підготовки з профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Зінченко А. В. Завдання і функції учителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі з професійно-технічними навчальними закладами / А. В. Зінченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Випуск 3. – С. 235–240

2. Зінченко А. В. Стан підготовленості майбутніх інженерів-педагогів до профорієнтаційної роботи / А. В. Зінченко // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – №14. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2009. – С. 194–199.

3. Зінченко А.В. Критерії та рівні готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти /

А.В. Зінченко // Проблеми трудової і професійної підготовки. – Випуск 17. – Т.2.– Слов'янськ : СДПУ, 2012.– С.162-169.

4. Зінченко А. В. Педагогічні умови формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий, 2012. – Випуск 6. – Частина 1. – С. 185–190.

5. Зинченко А. В. Интердисциплинарный проект как средство подготовки будущих учителей технологий к совместной профориентационной работе с учреждениями профессионально-технического образования. [Электронный ресурс] / А.В.Зинченко // Электронный переодический научный журнал «SCI-ARTICLE.RU». – 2014. – №16. – С. 147–156. – Режим доступа: http://sci-article.ru/number/12_2014.pdf. – Название с экрана.

6. Зинченко А. В. Педагогические средства и условия формирования у будущих учителей технологий готовности к профориентационной работе с учреждениями профтехобразования / А.В. Зинченко // Международный научно-исследовательский журнал [под ред. А.В. Миллер]. – Выпуск 12.– Часть 2. – Екатеринбург : МНИЖ, 2014. – С. 68–73.

7. Зінченко А. В. Оцінка готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти. / А. В. Зінченко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. – №24.– Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – С. 77–83.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Зінченко А. В. Взаємодія вчителя технологій і майстра виробничого навчання у профорієнтаційній роботі / А. В. Зінченко // Педагог професійної школи [Текст] : методичний посібник [за матеріалами педагогічного подіуму "Авторські методики в підготовці педагога професійного навчання"] / [Укладач Л. В. Несторова]. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – Вип. 3. – С. 158–159.

9. Зінченко А. В. Засоби формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика [Матеріали до III-ї Міжнародної науково-практичної конференції].– Ч. 1.– Суми : НІКО, 2012. – С. 90–92.

10. Зинченко А. В. Оценка готовности будущих учителей технологии к совместной профориентационной работе в учреждениях профтехобразования / А. В. Зинченко // Психолого-педагогические основы проектирования инновационной образовательной среды : сборник научных работ студентов, аспирантов, молодых ученых / [Под ред. докт. психолог. наук. проф. Н. В. Матяш]. – Брянск : РИО, БГУ, ООО «Ладомир», 2012. – С. 178–183.

11. Зинченко А. В. Подготовка будущих учителей технологии к взаимодействию с профессионально-техническими учебными заведениями как средство повышения престижности рабочих профессий / А. В. Зинченко // Технологизация и инновационность образования как факторы развития экономики в современных условиях [Материалы международной научно-практической конференции 27–28 февраля 2012]. – Брянск : РИО БГУ, 2012. – С. 192–194.

12. Зінченко А. В. Готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти як чинник формування інтересу до робітничих професій / А.В. Зінченко // Матеріали Міжнародної інтернет-конференції молодих учених і студентів в ГНПУ ім. О. Довженка «Глухівські наукові читання – 2014». – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – С. 54–58.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Зинченко А. В. Профориєнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, А. В. Зінченко, В. П. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2010. – 64 с.

14. Зінченко А. В. Спільна профориєнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2012. – 96 с.

АНОТАЦІЇ

Зінченко А. В. Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профориєнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Міністерство освіти і науки України. – Глухів, 2015.

Дисертацію присвячено проблемі формування у майбутніх учителів технологій готовності до профориєнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів. У роботі розроблено модель формування означеної готовності; обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність даного процесу. Серед них: розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів з орієнтації школярів на робітничі професії; визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профориєнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; узагальнення профориєнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни

«Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту; цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики. Експериментально перевірено педагогічні умови та методику формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Їх ефективність підтверджена результатами експерименту.

Ключові слова: майбутні вчителі технологій, профорієнтаційна робота, професійно-технічні навчальні заклади, готовність до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії, модель підготовки, педагогічні умови, критерії готовності, комплексний інтердисциплінарний проект.

Зинченко А. В. Формирование у будущих учителей технологий готовности к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и профессионально-технических учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко, Министерство образования и науки Украины. – Глухов, 2015.

Диссертация посвящена проблеме формирования у будущих учителей технологий готовности к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и профессионально-технических учебных заведений.

Определена сущность профориентационной работы учителей технологий во взаимодействии с учреждениями профтехобразования, охарактеризованы готовность к такой деятельности, ее состав, критерии и показатели оценки.

Взаимодействие общеобразовательного и профессионально-технического учебного заведения в профориентационной работе – это целенаправленная, систематическая совместная деятельность педагогических коллективов школы, ПТУ, учащихся, их родителей с целью формирования у школьников положительного отношения к рабочим профессиям, знания путей их получения и перспектив дальнейшего карьерного роста. Оно предусматривает совместное планирование, анализ, организацию, контроль и корректирование профориентационной деятельности на основе обмена информацией и может осуществляться следующими основными путями: в работе с социальными партнерами; в организации профильного обучения на базе ПТУ; в процессе методической работы; при организации воспитательной работы.

Готовность к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и профессионально-технического учебного заведения это интегративное образование личности, имеющее системную организацию, сложную многоуровневую структуру, в которой целостно взаимодействуют и взаимопроникают компоненты (мотивационно-целевой, когнитивный, операционно-деятельностный, рефлексивный), степень сформированности которых определяет способность будущих учителей технологий к организации

профориентационной работы в условиях взаимодействия школы и ПТУ.

Обоснованы педагогические условия и методика формирования у будущих учителей технологий готовности к профориентационной работы в условиях взаимодействия школы и профессионально-технических учебных заведений: понимание студентами важности совместной работы школы и ПТУ по ориентации школьников на рабочие профессии; определение и реализация возможностей учебных дисциплин профессиональной подготовки будущих учителей технологий по формированию у них готовности к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и ПТУ; обобщение знаний студентов по профориентационной работе при изучении курса «Теория и методика профориентационной работы» и в процессе выполнения интердисциплинарных проектов; целеустремленное формирование у студентов готовности к осуществлению совместной профориентационной работы в процессе педагогической практики.

Разработана модель формирования указанной готовности, которая содержит три блока: целевой (цель, задачи, подходы, принципы); организационно-содержательный (формы и методы, этапы, дисциплины, комплексный интердисциплинарный проект, педпрактика) оценочно-результативный (компоненты, критерии, уровни и результат).

Построенная на основе модели методика формирования готовности будущих учителей технологий к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и ПТУ базируется на реализации технологий контекстного обучения, дополненном содержании дисциплины «Теория и методика профориентационной работы», внедрении в образовательный процесс активных педагогических технологий, выполнении интердисциплинарного проекта и выделенных в программе педагогической практики специальных заданий.

Для эффективного формирования у будущих учителей технологий мотивационно-целевого и когнитивного компонентов готовности к профориентационной работе программный материал по темам дисциплины дополнен сведениями об особенностях рабочих профессий, о смене имиджа современного рабочего, о путях получения рабочей профессии, дальнейшего карьерного роста и т. д.

Эффективность предложенных педагогических условий и методики была проверена с помощью экспериментального исследования, в котором приняло участие 212 студентов направления подготовки «Технологическое образование».

На контрольном этапе исследования значительная часть студентов экспериментальной группы достигла среднего и достаточного уровней готовности, что свидетельствует о действенности выделенных педагогических условий и методики формирования готовности будущих учителей технологий к профориентационной работе в условиях взаимодействия школы и ПТУ.

Ключевые слова: будущие учителя технологий, профориентационная работа, профессионально-технические учебные заведения, готовность к профориентационной работе в условиях взаимодействия, модель подготовки, педагогические условия, критерии готовности, комплексный

интердисциплинарный проект.

Zinchenko A.V. Forming the future Technology teachers' readiness for work on professional orientation in the conditions of interaction between schools and vocational schools. – The manuscript.

Thesis for a Pedagogical Sciences Candidate Degree in Speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university, Hlukhiv, 2015.

The thesis deals with the problem of forming the future Technology teachers' readiness for work on professional orientation in the conditions of interaction between schools and vocational schools. The model of forming the mentioned above readiness is worked out; the pedagogical conditions are grounded. Among them are: students' understanding the importance of school and vocational school teamwork on orienting students to working trades; identifying and using the professional training disciplines' potential in terms of forming the future Technology teachers' readiness for work on professional orientation in the conditions of interaction between schools and vocational schools; generalizing students' knowledge in the process of teaching discipline "Theory and methods of work on profession orientation" and preparing interdisciplinary projects; forming the students' readiness for implementing work on professional orientation in the conditions of interaction between schools and vocational schools during the pedagogical practice. The pedagogical conditions and methodics of forming the future Technology teachers' readiness for work on professional orientation in the conditions of interaction between schools and vocational schools are experimentally checked and their effectiveness is proved by the results of conducted experiment.

Keywords: future Technology teachers, work on professional orientation, vocational school, readiness to work in the conditions of interaction, model of training, pedagogical conditions, readiness criteria, integrated interdisciplinary project.

Підп. до друку 23.11.2015.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 1,9. Тираж 100 пр. Зам. №2965
Облік.-вид. арк. 1,09. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка.
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року

Видруковано у редакційно-видавничому відділі
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка.
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.